

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології і соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

кафедра соціальних теорій

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему: **«Соціальна політика в сфері соціального захисту
малозабезпечених сімей в Україні»**

«Social policy in the sphere of social protection of poor families in Ukraine»

Виконала: студентка **денної** форми навчання
спеціальності 231 Соціальна робота

Маєва Ірина Володимирівна _____
(ППП)

Керівник ст. викладач Брагар М.І. _____

Рецензент д.політ.н., професор Дунаєва Л.М.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 4 від 29.11.2018 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Хлівнюк Т.П.

Захищено на засіданні ЕК № 2

протокол № від 2018 р.

Оцінка / /
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

(підпис)

Чернецька Ю.І.

Одеса – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНІ РОДИНИ ЯК ОБ’ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	
1.1 Поняття та причини малозабезпеченості	6
1.2 Наслідки малозабезпеченості сімей для розвитку України	15
1.3 Бідність як крайня форма малозабезпеченості	18
Висновки до першого розділу	25
РОЗДІЛ II. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ	
2.1 Принципи, методи та технології соціальної роботи з малозабезпеченими сім’ями	27
2.2 Нормативно-правова база щодо соціального захисту малозабезпечених родин	33
2.3 Рекомендації щодо роботи з подолання малозабезпеченості та бідності	46
Висновки до другого розділу	50
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	55
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Низький рівень платоспроможності громадян це дуже поганий показник соціальної політики будь якої держави. Це може призвести до порушення всіх систем функціонування країни. Демографічні, політичні, економічні, медичні та навіть до морального та культурного занепаду. І це далеко не повний перелік неблагополучних наслідків.

Тож, актуальність дослідження обумовлена нагальним питанням, яке зумовлене великим відсотком малозабезпеченості громадян в Україні. За даними Державної служби статистики України лише трохи більше 26% громадян які працюють на теперішній час отримують заробітну плату понад 10000 гривень. На нашу думку, виходячи зі статистичних даних, можна зробити висновок, що в даний час в Україні здійснюється недостатньо ефективна державна соціальна політика, спрямована, перш за все, на подолання крайнього ступеня соціальної нерівності в сучасному суспільстві, забезпечення необхідного мінімуму і надання державної допомоги найбільш незахищеним групам населення, а саме малозабезпеченим сім'ям та малозабезпеченим самотньо проживаючим громадянам.

Серед проблем, які зустрічають у своєму житті малозабезпечені сім'ї є фінансові проблеми, проблеми працевлаштування, оплата комунальних послуг, медична допомога.

Точкою відліку бідності є прожитковий мінімум. Він розраховується виходячи з сукупного доходу усіх членів сім'ї. Сім'я, середньомісячний дохід якої нижче величини прожиткового мінімуму, вважається малозабезпеченою і має право на отримання державної соціальної допомоги.

Отже, основною метою системи соціальних послуг є підтримка малозабезпечених груп населення: сімей та одиноких громадян, які проживають на сьогоднішній день на межі та за межею бідності і не можуть забезпечити себе і членів своєї сім'ї найнеобхіднішим.

Соціальна робота з малозабезпеченими сім'ями допомагає певною мірою вирішити основні проблеми родин. Для цього застосовуються такі соціальні технології як соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальна опіка і піклування.

Дослідженню системи державних соціальних допомог певним категоріям населення присвятили свої праці І. С. Андрієнко, Н. Б. Болотіна, Т. В. Деркачова, Д. Є. Кожевніков, А. М. Лушніков, М. В. Лушнікова, О. Є. Мачульська, В. Л. Стрепко та ряд інших науковців. Їхніми зусиллями накопичена достатня кількість літератури по даній темі, сформульовано ряд висновків та пропозицій по удосконаленню державного регулювання соціальних допомог.

Аналіз джерел свідчить, що в різних групах малозабезпеченого населення структура доходів різниться незначно в межах основних показників малозабезпеченості. Необхідно розробити єдині критерії ідентифікації малозабезпеченості, надання допомог, при одночасному розмежуванні соціальної політики щодо подолання негативних наслідків малозабезпеченості в міських та сільських місцевостях, враховувати компенсаційні джерела.

Об'єкт нашого дослідження –проблеми малозабезпечених сімей.

Предмет: система соціального захисту та підтримки малозабезпечених сімей.

Мета: проаналізувати сучасну ситуацію з малозабезпеченими сім'ями та розробити певні рекомендації.

Завдання які поставлено для досягнення мети:

1. Оприділити поняття «малозабезпечена сім'я».
2. Вивчити причини малозабезпеченості громадян.
3. Проаналізувати можливі наслідки для життєдіяльності сімей, які мають статус малозабезпечені.
4. Вивчити проблему бідності як крайньої форми малозабезпеченості.

5. Оприділити принципи, методи та технології соціальної роботи з малозабезпеченими сім'ями.

6. Проаналізувати нормативно-правову базу в сфері соціального захисту та підтримки малозабезпечених сімей.

7. Розробити на основі проведеного дослідження рекомендації щодо роботи з подолання малозабезпеченості та бідності.

Апробація. Основні положення дипломної роботи були представлені на 74-ій студентській науковій конференції Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

ВИСНОВКИ

Під час написання дипломної роботи, об'єкт дослідження виступали проблеми малозабезпечених родин. Було проаналізовано систему соціального захисту та підтримки малозабезпечених сімей. Метою дослідження було оприділено аналіз сучасної ситуації з малозабезпеченими сім'ями та розробити певні рекомендації. Було виконано ряд завдань.

По-перше, оприділено основні поняття нашого, дослідження: «малозабезпечена сім'я», «сім'я», «прожитковий мінімум», «бідність», «межа малозабезпеченості», «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «соціальна допомога» та інші.

По-друге, виявлені причини малозабезпеченості громадян. Серед них основними можна зазначити: низький рівень життя, обмежений доступ до нормальних умов життя через причини, які не залежать від них, неспроможність забезпечити себе та рідних гідними умовами проживання, неспроможність забезпечити себе та рідних необхідними ліками, дистантність родини, соціальне сирітство та інші.

Також, проаналізовано можливі наслідки для життєдіяльності сімей, які мають статус малозабезпечені. Це не виконання батьками своїх обов'язків по відношенню до дітей в зв'язку з прив'язаністю до сезонних робі або роботи за кордоном. Ще одним неприємним наслідком може бути завищений рівень трудової міграції, який за собою може підтянути проблему еміграції та інші.

Вивчено проблему бідності як крайньої форми малозабезпеченості. Дослідження проблем бідності та рівня життя населення в Україні набуває дедалі більшого значення з погляду виявлення соціально уразливих груп населення та створення ефективно діючої соціальної політики. Цю проблему більш детально можна вивчати на наступному рівні освіти.

Також, проаналізовано принципи, методи та технології соціальної роботи з малозабезпеченими сім'ями. До основних принципів роботи можна віднести: принцип рівних можливостей, принцип охорони соціальних прав,

принцип соціального реагування, принцип конфіденційності, принцип толерантності, принцип профілактичної спрямованості, принцип клієнтоцентризму, принцип опори на власні сили, принцип максимізації соціальних ресурсів, принцип адресності, принцип доступності, принцип добровільності, принцип гуманності. До основних видів соціальної роботи з малозабезпеченими сім'ями можна віднести – соціальний захист, соціальну підтримку та соціальну допомогу.

Проаналізовано нормативно-правову базу в сфері соціального захисту та підтримки малозабезпечених сімей. Зокрема такі закони, постанови та накази:

- Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» № 2811-ХІІ від 21 листопада 1992 року;
- Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» № 1768-ІІІ від 1 червня 2000 року;
- Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» № 2017-ІІІ від 5 жовтня 2000 року;
- Закон України «Про охорону дитинства» № 2402-ІІІ від 26 квітня 2001 року;
- Постанова Кабінету Міністрів України № 250 від 24 лютого 2003 року «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям»;
- Постанова Кабінету Міністрів України № 1126 від 27 серпня 2004 року «Про заходи щодо вдосконалення соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю»;
- Постанова Кабінету Міністрів України № 1243 від 26 серпня 2002 року «Про невідкладні питання діяльності дошкільних та інтернатних навчальних закладів»;
- Постанова Кабінету Міністрів України № 848 від 21 жовтня 1995 року «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для

відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива»;

- Постанова Кабінету Міністрів України № 1243 від 26 серпня 2002 року «Про невідкладні питання діяльності дошкільних та інтернатних навчальних закладів».

- Наказ Міністерства соціальної політики від 13.07.2018 № 1005 «Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах» та інші.

Розроблено на основі проведеного дослідження рекомендації щодо роботи з подання малозабезпеченості та бідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вайнола Р. Х. Технології соціально-педагогічної роботи: Курс лекцій./ Вайнола Р. Х. – К.: КМПУ, 2008. – 151 с.
2. Гуслякова Л.Г. Основы теории социальной работы. / Гуслякова Л.Г., Холостова Е.И. – М.: Изд-во СТИ. – 1997. – 187 с.
3. Державна служба статистики України[Електронний ресурс] : Режим доступу до сайту: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Департамент з економічних та соціальних питань ООН [Електронний ресурс]: Режим доступу до сайту: <https://countrymeters.info/ru/Ukraine>
5. Динаміка міграції в Україні: які області обирають переселенці [Електронний ресурс]: Режим доступу до статті: <https://www.slovoidilo.ua/2018/04/10/infografika/suspilstvo/dynamika-mihracziyi-ukrayini-yaki-oblasti-obyayut-pereselenczi>
6. Житловий Кодекс Української РСР [Електронний ресурс]: Режим доступу до кодексу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>
7. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» № 2017-III від 5 жовтня 2000 року [Електронний ресурс]: Режим доступу до закону: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>
8. Закон України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 13.10.2018 [Електронний ресурс]: Режим доступу до закону: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
9. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» № 2811-III від 21 листопада 1992 року [Електронний ресурс]: Режим доступу до закону: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>
10. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» № 1768-III від 1 червня 2000 року [Електронний

ресурс]: Режим доступу до закону: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>

11. Закон України «Про охорону дитинства» № 2402-III від 26 квітня 2001 року [Електронний ресурс]: Режим доступу до закону: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

12. Закон України «Про межу малозабезпеченості» від 01.01.1995 [Електронний ресурс]: Режим доступу до закону: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190/94-%D0%B2%D1%80>

13. Карта зарплат: сколько получают украинцы и жители других европейских стран [Електронний ресурс]: Режим доступу до статті: <https://vchasnoua.com/donbass/55016-karta-zarplat-skolko-poluchayut-ukraintsy-i-zhiteli-drugikh-evropejskikh-stran>

14. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]: Режим доступу до кодексу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

15. Конвенція ООН про права дитини. - К.: ТМ ПрінтіксПрес, 1999. – 32 с.

16. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року - Українська правнича фундація. Київ, 1996. - 63 с.

17. Краснова Н. До проблеми діагностики й відбору спеціалістів у галузі соціальної роботи/ Краснова Н. // Соціальна педагогіка: теорія та практика, 2005. – №1. – С. 69–73.

18. Лукашевич А.П. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади./ Лукашевич А.П., Мигович І.І., Пінчук І.М. – К.: МАУП, 2001. – 126 с.

19. Маєва І.В. Принципи роботи з малозабезпеченими сім'ями / Маєва І. В., Брагар М.І. // Збірник тез доповідей 74-ї щорічної студентської конференції Одеського національного університету імені І.І.Мечникова 26-27 квітня 2018 р. Одеса. - О.: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2018. – С. 131-134

20. Методичні рекомендації до написання дипломних робіт ОКР «бакалавр» спеціальності «Соціальна робота»/ [Л.М.Дунаєва, У.В.Варнава, Т.П.Хлівнюк, М.І.Брагар]. – О.: ВМВ, 2016. – 39 с.

21. Методичний посібник з надання дружніх послуг для молоді / За ред. Пінчук І.М., Сановської В.А. – К.: ДССМ, 2003. – 760 с.

22. Мигович І.І. Соціальна робота . Вступ до спеціальності. / Мигович І.І. – Ужгород: Патент, 1997. – 190 с.

23. Михайлова Л. Робота реабілітаційних центрів соціально-педагогічної підтримки сімей, які виховують дітей з обмеженими можливостями / Михайлова Л., Грабовенко Н. // Соціальна педагогіка: теорія та практика, 2005. – №1. –С. 45–50.

24. Міщик Л.І. Сучасні технології в роботі з сім'єю із проблем насильства: досвід, перспективи [Л.І. Міщик, Т.П. Голованова, З.Г. Білоусова] - Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 103 с.

25. Наказ Міністерства соціальної політики «Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах» від 13.07.2018 № 1005 [Електронний ресурс]: Режим доступу до наказу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0943-18>

26. Наказ Міністерство соціальної політики України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України, Державна служба статистики України, Національна академія наук України «Про затвердження Методики комплексної оцінки бідності» від 18.05.2017 № 827/403/507/113/232 [Електронний ресурс]: Режим доступу до наказу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-17>

27. Нормативно-правове забезпечення діяльності центрів соціальних служб для молоді. Ч. I (Перевидання зі змінами). – К.: ДЦССМ, 2003. – 762 с.

28. Нормативно-правове забезпечення діяльності центрів соціальних служб для молоді. Ч. II (Перевидання зі змінами). – К.: ДЦССМ, 2003. – 399 с.

29. Основы социальной работы: Учебник /Под ред. П.Д. Павленок. – М.: ИНФРА, 1999. – 368 с.
30. Пейн М. Сучасна теорія соціальної роботи./ Пейн М. – К.:Крок, 2000. – 456 с.
31. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). / Перепелиця М.П. – К.: Український інститут соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. – 242 с.
32. Понятійно-термінологічний словник з соціальної роботи / За ред. І.В. Козубовської, І.І. Миговича. – Ужгород: УЖМУ, 2001. – 152 с.
33. Постанова Кабінету Міністрів України «Про невідкладні питання діяльності дошкільних та інтернатних навчальних закладів» № 1243 від 26 серпня 2002 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу до постанови: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1243-2002-%D0%BF>
34. Постанова Кабінету Міністрів України № 250 від 24 лютого 2003 року «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям» [Електронний ресурс]: Режим доступу до постанови: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/250-2003-%D0%BF>
35. Постанова Кабінету Міністрів України «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» № 848 від 21 жовтня 1995 року [Електронний ресурс]: Режим доступу до постанови: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF>
36. Постанова КМУ «Порядок призначення тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату» [Електронний ресурс]: Режим доступу до постанови: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1098-2017-%D0%BF>
37. Постанова КМУ «Про додаткові соціальні гарантії для малозабезпечених сімей з хворими дітьми та з дітьми першого і другого року

життя» від 8 лютого 1994 р. N 66 [Електронний ресурс]: Режим доступу до постанови: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-94-%D0%BF>

38. Психология социальной работы: Учеб. пособие/ О.В. Александрова, О.Н. Боголюбова, Н.Л. Васильева и др. // Под общ. ред. М.А. Гулиной. – СПб.: Питер, 2004. – 351 с.

39. Розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів на 2018 рік з реалізації Стратегії подолання бідності» від 14.08.18 р. № 99-р. [Електронний ресурс]: Режим доступу до розпорядження: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-na-2018-rik-z-realizaciyi-strategiyi-podolannya-bidnosti>

40. Сімейний кодекс України: Офіц. видання. [Електронний ресурс]: Режим доступу до кодексу:: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n133>

41. Словарь-справочник по социальной работе /Под ред. Е.И. Холостовой. – М.: Юрист, 1997. – 424 с.

42. Социальная работа/ Под общ. ред. проф. В.И. Курбатова. Серия «Учебники и учебные пособия». – г. Ростов н/Д: «Феникс». 2000. – 576 с.

43. Соціальна робота в Україні: Навч. посібник / І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Марченко та ін. //За заг. ред. І.Д. Зверевої, Г.М. Лактіонової. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.

44. Соціальна робота в Україні: Теорія і практика / Науково-методичний журнал. – 2003. - № 2,3

45. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: Посібник для підвищення кваліфікації працівників центрів соціальних служб для молоді. – Ч. 3 / За заг. ред. А.Я. Ходорчук. – К.: ДЦССМ, 2002. – 172 с.

46. Соціальна робота: технологічний аспект: [Навч. посіб. / Капська А.Й., Безпалько О.В., Вайнола Р.Х.] Інститут соціальної роботи та управління. Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. – К.: ДЦССМ, 2004. – 362 с.

47. Теорії і методи соціальної роботи: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Т.В. Семигіної, І.І. Миговича. – К.: Академвидав, 2005. – 328 с.

48. Технологии социальной работы: учеб. для вузов / Под ред. Е.И. Холостовой. Московск. гос. ун-т социальной работы. Социально-технологический институт. – М.: Инфра-М, 2001. 398 с.

49. Технологии социальной работы: Учебник / [Т.В. Шеляг, П.Д. Павленок, В.Ц. Худовердян и др. Под общ. ред.: Е.И. Холостовой]; Моск. гос. ун-т социальной работы. Соціально-технологический институт – М.: ИНФРА-М, 2003. - 399 с.

50. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: Методичний посібник / С.В. Толстоухова, О.О. Яременко, О.В. Вакуленко та ін.. – К.: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. – 88 с.

51. Трудова міграція: чому українці їдуть з країни і як їх повернути? [Електронний ресурс]: Режим доступу до статті https://24tv.ua/trudova_migratsiya_chomu_ukrayintsi_yidut_z_krayini_i_yak_yih_povernuti_n1026342

52. Тюптя Л.Т. Соціальна робота: теорія і практика: Навч. посіб. / Тюптя Л.Т., Іванова І.Б. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Знання, 2008. – 574 с.

53. Фирсов М.В. Теория социальной работы: Учеб. пособие для студентов высших учебных заведений. / Фирсов М.В., Студенова Е.Г. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 432 с.